

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Francisci Toleti S. R. E. Cardinalis Summa Casuum
Conscientiæ, Sive De Instructione Sacerdotum Lib. VII**

**Toledo, Francisco de
Coloniæ Agrippinæ**

19. De tertia radice, quæ dicitur iniusta actio.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40916

art. 3. dubius est de hoc, tamen condescendit opinioni communi. Verum est, si inuentor esset pauper, posset sibi aut totum, aut partem pro ratione necessitatis applicare, & maximè cum consilio Confessorum, licet hoc non sit necessarium, ut dicit Soto. Si autem post inueniretur dominus, amplius non teneret iste reddere, si sufficiens facta fuerit diligentia, ut inueniretur dominus.

Quædam aliæ sunt res, quæ dominum habuerunt, sed iam non habent, ut thesauri vetusti, quorum dominus ignoratur, & si quis inuenit tales in fundo proprio, totum sibi vendicare potest; si in alieno, mediam partem, si domini voluntate extrahit, si enim ipsi inscio, totum perdit. Sunt tamen leges particulares Principum, aliquas sibi partes reseruantium, quibus parandum est, & est restitutio facienda, etiam ante sententiam. Dicit autem vnum S. Thom. 2. 2. q. 66. art. 5. quem aliqui sequuntur: quod si quis in alieno agro sciret esse thesaurum, posset emere, non admonito domino, & postea totum sibi sumere, quia dominus agri non vendit nisi superficiem, & huius habet pretium suum. Aliqui tenent contrarium, sed quia in rebus moralibus securè potest tantorum opinio amplecti, nos eam sequimur. Hæc igitur est secunda radix restitutionis.

De tertiâ radice, quæ dicitur iniusta actio.

CAPVT XIX.

Tertia radix restitutio est iniusta actio, qua, quod alterius est, auferitur. Est autem maximè notandum pro tota hac materia, esse peccata in duplici differentia, quædam sunt contra solam Dei charitatem, vel proximi, quædam sunt contra iustitiam: v. gr. si quis non dat elemosynam proximo in maxima necessitate posito, peccat contra charitatem; si quis autem non reddit quod debet, peccat contra iustitiam.

Est autem generalis regula: ex peccatis contra solam charitatem, nulla erit obligatio restitutionis, nisi sit ratio iniustitiæ ibi coniuncta. Vnde, ille, qui non dedit elemosynam, peccauit quidem, sed ad restitutionem non tenetur, & hoc in multis casibus sequentibus manifestatur. Hinc fit, ut actio iniusta, quæ radix est restitutionis, debeat esse sic mala, ut

fit contra iustitiam, alias non obligat ad restitutionem: hinc fit vt mulieres accipientes pretium pro vitio carnis non obligentur ad restitutionem, quia actio ista non est mala contra iustitiam, quamuis sint virgines, & coniugatae, & cum suis conditionis, vt habet Anton. 2. part. tit. 2. c. 1. & quamuis accipiant pecunias in excessu, vltra pretium actus turpis, si libere dantur illis. Esset quidem obligatio ad restitutionem, si aliquando iustitia immisceretur, quae duplex esse potest; altera, cum qui dat, non potest dare, quia seruus est, aut filiusfamilias, non habens proprium in tanta quantitate, quantum dat. Altera est, cum fraude extorquetur ab illo pecunia, puta, cum femina non virgo se virginem fingit, aut quae communiter alijs se tradit, mentitur se non tradi nisi nobilissimis, ob idq; plus pecuniae extorquet: in his casibus iniustitia est, & tenetur femina illa restituere quod ratione iniustitiae plus exegit. Ad hoc igitur mala obligans ad restitutionem, debet esse contra iustitiam. Haec autem praecipue quadruplex est: impedire, ne alius bonum consequatur, quod alias erat consequutus: inferre alteri damnum: accipere, quod alterius est, ipso inuito: detinere etiam quod alterius est, ipso inuito.

In primis, de eo, qui impedit alium à consequutione rei, quam alias erat habiturus, fit regula generalis noranda: qui impedit iniuste alium, ne consequatur id, quod alias iuste erat consequuturus, tenetur eidem ad restitutionem. Explicatur hoc.

Duae sunt conditiones, vt impediens obligetur ad restitutionem.

Alteri, vt impeditus possit iuste habere rem, à cuius consequutione impeditur, cum autem non potest iuste habere, quouis modo quis impedit, non tenetur reddere, quia non infert ius alterius. Vnde, qui impedit indignum, ne consequatur beneficium, licet possit peccare mortaliter, quia ex odio facit, vel illicita via, non tenetur ei quicquam reddere, quia non habet ius. Nec satis est, posse habere iuste, sed quod habiturus esset, nisi ille impediisset: nam non dicitur impedimentum verè, nisi cum res alias habenda, prohibetur ne habeatur. Non tamen satis hoc est, sed opus est, vt qui impedit, aliqua via iniusta, non solum mala, sed contra iustitiam impediatur. Si enim ex odio impedit, vel precibus circa eum, qui dare vult, subis vel pollicitationibus, vel alia via etiam mala, & contra charitatem, non tenetur restituere, nisi sit via contra iustitiam, puta,

sic vis,

vis, aut dolus, aut fraus: verbi gratia, vult Episcopus dare beneficium digno, si quis impediatur, imponendo ei falsum testimonium, vel detegendo crimen omnino occultum, licet verum; vel dignum cogendo, aut decipiendo, ne compareat, tenetur restituere ei beneficij valorem, quia iniusta via impedit. Et attende cum sancto Thoma 2. 2. q. 62. art. 2. quod si iam firmum erat Episcopo, illi dare beneficium, vel accepturus habebat certum ius, restituendum est ei in totum, licet actu non habebat; cum vero ius habebat probabile, in parte, pro maiori, vel minori probabilitate, secundum quam certum habebat beneficium, cessante impedimento: cum enim probabile est, illum non accepturum fuisse beneficium, non est obligatio restitutionis. Quod dicimus de beneficio, dicendum est de testamento, ut bene dicit Soto, lib. 4. q. 6. art. 3. qui enim firmam voluntatem dandi alicui impedit contra iustitiam, tenetur restituere illi, cui dandum erat; dicat quicquid velit Syl. restitutio. 3. §. 12. Similiter, qui impedit contra iustitiam operarios, & eos, qui negotia tractant, obligatur restituere. Ob id multum videant iudices, ne detineant iniuste homines operarios, & negotiatores in carceribus: obligantur enim restituere eis omnia, quae aliis illi lucrati essent illo tempore iniustae detentionis.

Altera iniusta actio est, damnificatio, qua alicui nocentum infertur contra iustitiam. Haec autem potest esse, aut in anima, aut in corpore, aut in rebus: de honore enim & fama, dicemus in praecipuo octavo. Ille nocet in anima, qui causa est alteri, ut mortaliter peccet, vel aliquem errorem contra fidem imbibat; & qui hoc contra iustitiam fecit, puta, dolo, & fraude tenetur veritatem aperire, si tale peccatum continuatur; si vero non dolo, nec fraude, sed vel precibus, vel pollicitationibus, non tenetur. Et hoc idem dicendum est, de eo, qui monachum extrahit a monasterio: si enim vi, vel fraude extrahit, tenetur rescindere vim, & fraudem; ut, si ille velit regredi, possit. Quod si non regrediat, non tenetur loco eius intrare, ut aliqui dixerunt; tenetur tamen ad satisfactionem aliquam monasterio, si ille monachus erat multum frugi, & utilis monasterio, ut docet Soto lib. 4. q. 6. art. 3. Si autem non vi, vel fraude extrahit, sed precibus, ad nihil tenetur, sed solum manet peccatum contra charitatem. Ille nocet in corpore, qui occidit, percudit, vulnerat, vel mutilat, & si ille, cui nocetur, est servus, tenetur nocens restituere domino totum damnum; ut, si occi-

dit, tenetur reddere pretium illius, & expensas in illo curando consumptas; si vulneravit, vel mutilavit, debet etiam expensas curationis, & totum id, quod minus valet servus, ob illam læsionem. Si autem liber est, tenetur nocens reddere familiæ, & hæredibus necessarijs, puta filijs, & parentibus, damnum, quod ex morte incurrerunt: ut si pauperis erant, & ad oculum alebantur, nocens eos alere tenetur: si non manent occisus, unde alantur illi. Si verò operarius est vulneratus, vel mutilatus, nocens tenetur reddere expensas in curatione consumptas, & totum, quod perdidit illo tempore: & si forte amplius laborare non valet, sunt opera eius ipsi restituenda. Cum verò non est damnum aliquot, nisi curationis; vel est, sed illi alii non volunt acceptare restitutionem, non tenetur amplius nocens. Hæc autem intelliguntur de nocimento illicito, scilicet si sine peccato fiat. Qui autem nocet in rebus, comburendo domos, vineas, & alia destruendo, tenetur etiam talia restituere, cum contra iustitiam fiunt, non solum quando ipse fecit, sed cum filij, serui, famulive ipsius talia faciunt. Nam si ipse consentiente ista facta sunt, totum tenetur reddere, si verò non consentiente, tunc debet reddere personas, quæ id fecerunt, si potest. Idem est de boue, & animalibus, quando damnū intulerunt in agris; si enim negligentia ipsius damnū factū fuerit, tenetur totum reparare; si verò non, ipsum animal tradere, ut et ipso pæna sumatur, nisi id velit rescire. Atque his modis actio ista secunda iniusta committi potest.

De restitutione iniusta acceptionis, & detentionis.

CAPVT XX.

ALia actio iniusta, unde nascitur obligatio restituendi, est iniusta acceptio, qua aliquid capitur iniuste domino. Ob quam rationem, tenentur restituere latrones, fures, raptores vsurarij, & hi, qui iniquos contractus exercent, de quibus in particulari postea dicemus: nunc tamen de quatuor acceptionibus tantum dicendum est, puta de cessione lignorum in syluis, venatione ferarum, & avium etiam captione, ac piscatione.

In cuius gratiam nota: sylva, aut montes, in quibus arbores cædi solent, tripliciter se habere possunt. Quædam sunt ipsorum